

# ምዕራፍ ሁለት

## እስከ 1,000,000 ባሉ ሙሉ ቁጥሮች ላይ አራቱ የሂሳብ ስሌቶች

- የመግር ማስተማር ውጤቶች:**
- እስከ 1,000,000 የሚደርሱ ሙሉ ቁጥሮችን መደመር።
  - እስከ 1,000,000 የሚደርሱ ሙሉ ቁጥሮችን መቀነስ።
  - ብዙታቸው እስከ 1,000,000 የሚደርሱ ሙሉ ቁጥሮችን ማብዛት።
  - እስከ 1,000,000 የሚደርሱ ሙሉ ቁጥሮችን በባለ 1 ሆኔ ቁጥርና በ10 ማካፈል።

### 2.1 እስከ 1,000,000 ያሉ ሙሉ ቁጥሮችን መደመርና መቀነስ

በምዕራፍ አንድ የ 100፣ የ 1000፣ የ 10,000 እና የ 100,000 ብዙቶችን በመጠቀም መደመርና መቀነስ ተምራችኋል። አሁን ደግሞ እስከ 1,000,000 ያሉ የሁለት ሙሉ ቁጥሮች ድምር መፈለግ ትማራላችሁ።

#### ጥያቄ 2.1

ከዚህ በፊት ስለመደመር እና መቀነስ የተማራችሁትን በማስታወስ የሚከተሉትን ጥያቄዎች በግል ስሩ።

1. አቶ አህመድ ከገበያ በ1300 ብር አንድ ሙሉ ልብስ፣ በ250 ብር አንድ ጥንድ ጫማ እና በ240 ብር አንድ ሸሚዝ ገዙ።
  - ሀ. አቶ አህመድ በጠቅላላው ስንት ብር ወጪ አደረጉ?
  - ለ. አቶ አህመድ ወደ ገበያ የወጡት 2000 ብር ይዘው ነበር። የተረፉቸው ስንት ብር ነው?
2. የሚከተሉትን ቁጥሮች አስሉ።
 

ሀ. $500 + 300$	ሐ. $546 + 354$	ሠ. $360 - 240$
ለ. $63,000 + 425$	መ. $2347 + 9738$	ረ. $700,000 - 400,000$
		ሰ. $637 - 449$

**ምሳሌ 2.1**

1. የሚከተሉትን ደምሩ።

ሀ.  $54343 + 5324$

ለ.  $23768 + 6479$

2. አንድ ት/ቤት በዓመቱ መጀመሪያ በ55,000 ብር ወንበሮችን እና በ6,265 ብር ጥቁር ስሌዳዎችን ገዛ። ት/ቤቱ ወንበሮችንና ጥቁር ስሌዳዎችን ለመግዛት ስንት ብር ወጪ አደረገ?

**✓ መፍትሔ**

1. ሀ. የተሰጡትን ቁጥሮች ቁልቁል በመጻፍ መደመር ይቻላል (በቤት በቤታቸው) ደምሩ።

$$\begin{array}{r} 54343 \\ + 5324 \\ \hline 59667 \end{array} \quad \text{ስለዚህ } 54343 + 5324 = 59667$$

**አስታውሱ፡** 54343 እና 5324 ተደማሪዎች ሲባሉ 59667 ደግሞ ድምር ይባላል።

ለ. ተደማሪዎቹ አለኝታን የሚያስከትሉ በመሆናቸው፡- ከዚህ በፊት በተማራችሁት መሠረት ሆሄደዎችን በቤት በቤታቸው እየደመሩ “አለኝ” የምትሉትን ወደ ሚቀጥለው የቁጥር ቤት በመውሰድ መደመር።

$$\begin{array}{r} 23768 \\ + 6479 \\ \hline 30247 \end{array}$$

2. ት/ቤቱ ወንበሮችንና ጥቁር ስሌዳዎችን ለመግዛት በጠቅላላ ያወጣው ወጪ =  $55,000$  ብር +  $6,265$  ብር =  $61,265$  ብር

**ማስታወሻ**

1. ሰ፣ ሸ እና ቀ ሙሉ ቁጥሮች ቢሆኑ በ “ሰ-ሸ=ቀ” ውስጥ፡- “ሰ” **ዋና**፣ “ሸ” **ተቀናሽ** ሲሆኑ “ቀ” ደግሞ **ልዩነት** ይባላል።
2. ሰ - ሸ=ቀ እውነት ከሆነ ሰ=ቀ + ሸ እውነት ነው። የመቀነስ ውጤት በመደመር ይረጋገጣል። የመደመር ውጤትም በመቀነስ ይረጋገጣል።

**ምሳሌ 2.2** የሚከተሉትን አስሉ። ዋናውን፣ ተቀናሹን እና ልዩነቱን አመልክቱ።

ሀ.  $65768 - 4356$

ለ.  $84563 - 45738$

**✓ መፍትሔ**

ሀ. በየቤቱ ያሉ ሆሄደት ሲታዩ ልዩነቱን ለመስራት መበደርን የማይጠይቁ ናቸው። ስለሆነም

$65768 - 4356 = 61412$

ዋናው =  $65768$ ፣ ተቀናሹ =  $4356$  እና ልዩነቱ =  $61412$

$$\begin{array}{r} \phantom{0}84563 \\ -45738 \\ \hline 38825 \end{array}$$

- $3 < 8$  ስለሆነም ከ“6” አንድ አስር በመበደርና ከ“3” ጋር በመደመር “8”ን መቀነስ  $13 - 8 = 5$
- $5 - 3 = 2$
- $5 < 7$  ስለሆነም ከ“4” ላይ “1” አስር መበደርና ከ“5” ጋር መደመር እና “7”ን መቀነስ  $15 - 7 = 8$
- $3 < 5$  ስለሆነም ከ“8” ላይ “1” አስር መበደርና ከ“3” ጋር መደመርና “5”ን መቀነስ  $13 - 5 = 8$
- $7 - 4 = 3$

ስለዚህ  $84563 - 45738 = 38825$

የናው = 84563፣ ተቀናሹ = 45738፣ ልዩነት = 38825

**መልመጃ 2ሀ**

1. የሚከተሉትን ጥያቄዎች አስሉ።

ሀ.  $2472 + 513$

ለ.  $27524 + 1415$

ሐ.  $345235 + 14423$

መ.  $5742 + 9$

ሠ.  $24365 + 2228$

ረ.  $9987 + 38$

ሸ.  $8499 + 4978$

ቀ.  $14235 + 8$

2. የሚከተሉትን ጥያቄዎች አስሉ። መልሱንም አረጋግጡ።

ሀ.  $47742 - 2631$

ለ.  $67758 - 3225$

ሐ.  $394683 - 163432$

መ.  $28782 - 4654$

ሠ.  $327558 - 122497$

ረ.  $294354 - 148265$

3. ከ35400 በ650 የሚበልጠውን ቁጥር በደብተራችሁ ላይ ያፉ።

4. ከ89656 በ2860 የሚያንሰውን ቁጥር በደብተራችሁ ላይ ያፉ።

5. የሚከተለውን ሰንጠረዥ አሟሉ።

ሀ	ለ	ሀ + ለ	ሀ - ለ
375	219	594	
57,000		85,000	
	40,000	100,000	
750,000			500,000



**መልመጃ 2ለ**

1. በክፍት ቦታው ላይ ትክክለኛውን መልስ ሙሉ።

ሀ.  $97 + 58 = 155$  ስለዚህ  $58 + 97 =$  \_\_\_\_\_

ለ.  $28,000 + 3000 = 31,000$  ስለዚህ  $3000 + 28,000 =$  \_\_\_\_\_

ሐ.  $200,000 + 100 = 200,100$  ስለዚህ  $100 + 200,000 =$  \_\_\_\_\_

2. በክፍት ቦታው ላይ ትክክለኛውን መልስ ሙሉ።

ሀ.  $583 + 6324 = 6324 +$  \_\_\_\_\_

ለ.  $47,000 + 8,500 = 8,500 +$  \_\_\_\_\_

ሐ.  $632 + 595 + 78 = 595 +$  \_\_\_\_\_  $+ 78$

3. የሚከተሉትን በተስማሚ መንገድ አስሉ።

ሀ.  $65 + 397 + 35 =$  \_\_\_\_\_

ለ.  $33,000 + 47,000 + 9,000 =$  \_\_\_\_\_

ሐ.  $614 + 78 + 16 + 12 =$  \_\_\_\_\_

4. ስንጠረገፍን አሟሉ።

ሀ	ለ	መ	ሀ + ለ	ለ + ሀ	(ሀ+ለ)+መ	ሀ+(ለ+መ)
103	535	976				
3000		2000	8000			
	2000	897			62897	
100,000		846				125846

ከዚህ በፊት ስለመደመርና መቀነስ የተማራችሁትን ተጠቅማችሁ የቃላት ፕሮብሌሞችን መፍታት ከዚህ ቀጥሎ ትማራላችሁ።

**ተግባር 2.3**

ጥንድ ጥንድ በመሆን የሚከተሉትን ጥያቄዎች ሥሩ።

- ወጤቱ 5,000 እንዲሆን ከ7,500 ላይ ስንት መቀነስ አለበት?
- ጥላሁን አንድ ቁጥር አለበት። ካለበው ቁጥር ላይ 386 ሲቀንስ መልሱ 114 ነው። ጥላሁን ያለበው ቁጥር ስንት ነው?
- የሁለት ሙሉ ቁጥሮች ልዩነት 628 ነው። ትንሹ ሙሉ ቁጥር 372 ነው። ትልቁ ቁጥር ስንት ነው?

4. በአንድ ት/ቤት የሚማሩ 470 የ8ኛ ክፍል ተማሪዎች ማጠቃለያ ፈተና ተፈትነው 417 ተማሪዎች ጥሩ ውጤት አምጥተው አለፉ። የቀሩት ሌሎች ተማሪዎች አላለፉም። ያላለፉ ተማሪዎች ቁጥር ስንት ነው?

**ማስታወሻ**

አንድን የቃላት ፕሮብሌም ለመፍታት የሚከተሉትን ህጎች መከተል ያስፈልጋል።

1. ፕሮብሌሙን ደጋግሞ በማንበብ መረዳት።
2. ተገቢውን ሂሳባዊ ዓረፍተ ነገር መፃፍ (የቃላት ፕሮብሌሙን ወደ ሂሳባዊ ዓረፍተ ነገር መለወጥ)።
3. የተፃፈውን ሂሳባዊ ዓረፍተ ነገር መፍታት (መስራት) እና መልስ ማግኘት።
4. የተገኘውን መልስ በፕሮብሌሙ ውስጥ አስገብቶ ማረጋገጥ።

**ምሳሌ 2.6** የሁለት ሙሉ ቁጥሮች ልዩነት 75 ነው። ትንሹ ቁጥር 50 ቢሆን ትልቁ ቁጥር ስንት ነው?

**✓ መፍትሔ**

የተሰጠው፡- ትንሹ ቁጥር = 50      ልዩነት = 75

የሚፈለግ፡- ትልቁ ቁጥር

በሂሳባዊ ዓረፍተ ነገር መፃፍ፡- ትልቁ ቁጥር “U” ቢሆን የሚከተለው ሂሳባዊ ዓረፍተ ነገር ይገኛል  
(U - 50 = 75)

መፍትሔ መፈለግ፡- 75 ከ “U” በ50 ያንሳል። ይህ ማለት “U” ከ75 በ50 ይበልጣል ማለት ነው።

$$U - 50 = 75$$

$$\text{ስለዚህ } U = 75 + 50$$

$$= 125$$

ማረጋገጫ፡-  $125 - 50 = 75$

ስለሆነም ትልቁ ቁጥር 125 ነው።

**መልመጃ 2ሐ**

ለሚከተሉት የቃላት ፕሮብሌሞች መፍትሔ ፈልጉ።

1. የሁለት ሙሉ ቁጥሮች ልዩነት 150 ነው። ትንሹ ቁጥር 90 ቢሆን ትልቁ ቁጥር ስንት ይሆናል?
2. በአንድ ት/ቤት ከሚማሩ 1,500 ተማሪዎች ውስጥ 200 የስፖርት ክብብ፣ 150 የሂሳብ ክብብ አባላት ናቸው። እንዲሁም 180 ተማሪዎች የቋንቋ ክብብ አባላት ናቸው። በክብብ ያልታቀፉ የት/ቤቱ ተማሪዎች ስንት ናቸው? ነገር ግን እያንዳንዱ ተማሪ የሚሳተፈው በአንድ ክብብ ብቻ ነው።

- 3. አቶ ድንቁ የወር ደሞዛቸው 2225 ብር ነው። በወር ለተለያዩ ወጪዎች 1836 ብር ቢያወጡ ስንት ብር ይተርፋቸዋል?
- 4. ትልቁን ባለ 4 ሆሄያት እና ትንሹን ባለ 4 ሆሄያት ሙሉ ቁጥሮች የሚከተሉትን ሆሄያት ተጠቅማችሁ ዓፋ፡- 3፣ 7፣ 5፣ 1 ። የሁለቱ ሙሉ ቁጥሮች ልዩነት ስንት ነው?
- 5. ወ/ሮ ድንቁ የቤት ቁሳቁስ ለመግዛት 16,590 ብር ይዘው ወደ ገበያ ሄዱ። አልጋ ከነፍራሹ በ10,050 ብር እና ጠረጴዛ ከነውንበሮቹ በ5,050 ብር ገዙ። ወ/ሮ ድንቁ ከገበያ መልስ ስንት ብር ተረፋቸው?

## 2.2 ብዙታቸው ከ1,000,000 የሚያንሱ ሙሉ ቁጥሮችን ማባዛት

በሦስተኛ ክፍል የሂሳብ ትምህርት ብዙታቸው ከ10,000 የማይበልጡ ቁጥሮችን ማባዛት ተምራችኋል። አሁን ደግሞ ብዙታቸው ከ1,000,000 በታች የሆኑ ቁጥሮችን በባለ አንድ ሆሄ ቁጥር ማባዛት ትማራላችሁ። ከዚህ በፊት የተማራችሁትን ለማስታወስና የአሁኑን ለመረዳት የሚከተለውን ተግባር ሥሩ።

### ተግባር 2.4

ጥንድ ጥንድ በመሆን የሚከተሉትን ጥያቄዎች ሥሩ።

- 1. በክፍላችሁ ውስጥ ከክላሰር የተዘጋጁ 8 ኪሶች ግድግዳው ላይ ተለጥፈዋል።
  - ሀ. በእያንዳንዱ ኪስ 12 ካርዶች ቢኖሩ በጠቅላላው ስንት ካርዶች ይኖራሉ?
  - ለ. በእያንዳንዱ ኪስ 15 ካርዶች ቢኖሩ በጠቅላላው ስንት ካርዶች ይኖራሉ?
- 2. ካርዶችን ሳትቆጥሩ ብዛታቸውን የምታውቁበት መንገድ አለ?
 

ከላይ የቀረቡትን ጥያቄዎች ስትሰሩ ካርዶችን ሳትቆጥሩ ባጭሩ ማባዛትን ተጠቅማችሁ ስርታችሁ ከሆነ በጣም ጥሩ ነው።

### ማስታወሻ

- 1. ሙሉ ቁጥሮችን ማባዛት እኩል ተደማሪዎችን የመደመር አጭር መንገድ ነው።
- 2. **ሀ፣ ለ እና መ** ሙሉ ቁጥሮች ቢሆኑ፡-  $U \times L = መ$  በሚለው ውስጥ **ሀ** እና **ለ** የመ አብዥኞች ሲሆኑ፤ መ ደግሞ የ**ሀ** እና የ**ለ** ብዜት ይባላል።

### ምሳሌ 2.7

- 1.  $15+15+15+15+15+15+15+15$  የሚለውን ባጭሩ  $8 \times 15 = 120$  በማለት ውጤቱን ማግኘት ይቻላል።
- 2.  $16 \times 6 = 72$  በሚለው 16 እና 6 የ72 አብዣዎች ሲሆኑ 72 ደግሞ የ16 እና የ6 ብዜት ነው።
- 3. የሚከተሉትን ቁጥሮች አባዙ፤
  - ሀ.  $523 \times 3$
  - ለ.  $426 \times 5$

✓ መፍትሔ:-

ማባዛቱን ወደ ቁልቁል በመጻፍ መስራት ይቻላል:-

$$4. \text{ሀ)} \quad \begin{array}{r} 523 \\ \times 3 \\ \hline 1569 \end{array} \quad \text{-----} \quad (523 \times 3)$$

$$\text{ለ)} \quad \begin{array}{r} 426 \\ \times 5 \\ \hline 2130 \end{array} \quad \text{-----} \quad (426 \times 5)$$

በርካታ ሆሜዎች ያላቸው ቁጥሮችን በባለአንድ ሆሜ ማባዛት ከዚህ በላይ በቀረበው በምሳሌ 2.7 መሠረት መስራት ይቻላል።

**መልመጃ 2መ**

1. የሚከተሉትን ጥያቄዎች አሰሉ።

ሀ.  $310 \times 4$

ለ.  $5010 \times 3$

ሐ.  $43211 \times 3$

መ.  $3442 \times 4$

ሠ.  $4345 \times 5$

ረ.  $6765 \times 8$

ሰ.  $200,000 \times 4$

2. አንድ የብስክሌት ፋብሪካ በየቀኑ 935 ብስክሌቶችን ያመርታል። ፋብሪካው በ8 ቀን ውስጥ ስንት ብስክሌቶችን ያመርታል?

ብዜታቸው ከ 1,000,000 በታች የሆኑ ሙሉ ቁጥሮችን በባለ አንድ ሆሜ ሙሉ ቁጥር ማባዛት ተምራችኋል። አሁን ደግሞ ብዜታቸው ከ 1,000,000 በታች የሆኑ ሙሉ ቁጥሮችን በባለ ሁለት ሆሜ ሙሉ ቁጥር ማባዛት ትማራላችሁ።

**ተግባር 2.5**

የሚከተሉትን ጥያቄዎች በግል ሥሩ።

1. የሚከተሉትን ቁጥሮች አባዙ።

ሀ.  $85 \times 11$

ለ.  $428 \times 25$

2. አንድ የዳቦ መጋገሪያ ማሽን በየቀኑ 75 ኩንታል ዱቄት ይጋግራል። በ15 ቀናት ስንት ኩንታል ዱቄት ይጋግራል?



3. አንድ የጠርሙስ ፋብሪካ በየቀኑ 500 ጠርሙሶችን ያመርታል። ፋብሪካው በ15 ቀን ስንት ጠርሙሶችን ያመርታል?





በተግባሩ የቀረቡትን ጥያቄዎች ከዚህ በፊት ሦስተኛ ክፍል የተማራችሁትን የማባዛት አሰራር ተጠቅማችሁ ሰርታችሁ ይሆናል። ቁጥሮቹን በተደጋጋሚ በመደመር ለመስራት መሞከር የሚመች አይደለም። ከዚህ ቀጥሎ በቀረቡት ምሳሌዎች መሠረት ቁጥሮቹን ወደ ቁልቁል ፅፎ በየቤታቸው አባዝቶ መደመር ቀላል አሰራር ነው።

**ምሳሌ 2.8** የሚከተሉትን አስሱ።

ሀ.  $94 \times 25$

ለ.  $546 \times 37$

ሐ.  $3456 \times 55$

**✓ መፍትሔ፡-**

ቁጥሮቹን ወደ ቁልቁል ፅፎ ማባዛት

$$\begin{array}{r} 94 \\ \times 25 \\ \hline 470 \\ + 188 \\ \hline 2350 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 546 \\ \times 37 \\ \hline 3822 \\ + 1638 \\ \hline 20202 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3456 \\ \times 55 \\ \hline 17280 \\ + 17280 \\ \hline 190080 \end{array}$$

**መልመጃ 2ሠ**

1. የሚከተሉትን አስሱ።

ሀ.  $45 \times 34$

ሐ.  $432 \times 38$

ሠ.  $2539 \times 28$

ሰ.  $100,000 \times 45$

ለ.  $87 \times 54$

መ.  $347 \times 63$

ረ.  $4354 \times 35$

ሸ.  $12378 \times 56$

2. የአንድ ከተማ ህዝብ በየአመቱ በ5000 ቢጨምር ከ25 ዓመት በኋላ ስንት ይሆናል?

3. አንድ አርሶ አደር በአንድ አመት 3675 ኪ.ግ ማር አገኘ። አንዱን ኪ.ግ ማር በ45 ብር ሂሳብ ቢሸጥ በጠቅላላ ስንት ብር ያገኛል?



ዘመናዊ የንብ ቀፎ

**ጌ ተግባር 2.6**

ጥንድ ጥንድ በመሆን የሚከተሉትን ጥያቄዎች ሥሩ

1. የሚከተሉትን ቁጥሮች አባዙ።

ሀ.  $15 \times 6$

ለ.  $6 \times 15$

ሐ.  $(7 \times 8) \times 9$

መ.  $7 \times (8 \times 9)$

2. በተራ ቁጥር 1 የሰራችሁትን የ “ሀ”ን እና የ “ለ”ን እንዲሁም የ “ሐ”ን እና የ “መ” ውጤቶች አወዳድሩ። ውጤቶችን ስታወዳድሩ ምን ተረዳችሁ?

**የማባዛት የቅይዩር ባህሪ በሙሉ ቁጥሮች ላይ**

ለማንኛውም ሁለት ሙሉ ቁጥሮች “ሀ” እና “ለ”

$$ሀ \times ለ = ለ \times ሀ$$

የአብዥኞች ቦታ መቀያየር ብዙቱን አይለውጠውም። ይህም ፣ የማባዛት የቅይዩር ባህሪ በሙሉ ቁጥሮች ላይ ይባላል።

**የማባዛት የተጣማጅነት ባህሪ በሙሉ ቁጥሮች ላይ**

ለማንኛውም ሦስት ሙሉ ቁጥሮች “ሀ”፣ “ለ” እና “መ”

$$(ሀ \times ለ) \times መ = ሀ \times (ለ \times መ)$$

የቅንፎች የቦታ መለዋወጥ የማባዛት ውጤቱን አይለውጠውም።

**ምሳሌ 2.9** የቅይዩርና የተጣማጅነት ባህሪዎችን በመጠቀም የሚከተሉትን አስሉ።

ሀ.  $4 \times 7 \times 5$

ለ.  $8 \times 4 \times 25 \times 25$

✓ መፍትሔ፡-

$$\begin{aligned} \text{ሀ. } 4 \times 7 \times 5 &= 4 \times (7 \times 5) \dots\dots \text{(የተጣማጅነት ባህሪ)} \\ &= 4 \times (5 \times 7) \dots\dots \text{(የቅይዩር ባህሪ)} \\ &= (4 \times 5) \times 7 \dots\dots \text{(የተጣማጅነት ባህሪ)} \\ &= 20 \times 7 \\ &= 140 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ለ. } 8 \times 4 \times 25 \times 25 &= 8 \times 25 \times 4 \times 25 \dots\dots \text{(የቅይዩር ባህሪ)} \\ &= (8 \times 25) \times (4 \times 25) \dots\dots \text{(የተጣማጅነት ባህሪ)} \\ &= 200 \times 100 \\ &= 20,000 \end{aligned}$$

**መልመሻ 2ረ**

1. የሚከተለውን ሰንጠረዥ አሟሉ።

ሀ	ለ	ሀ × ለ	ለ × ሀ
80		720	
	160		3,200
28	7		
	340	3,060	

2. የሚከተለውን ስንጠረዥ አሟሉ።

ሀ	ለ	መ	(ሀxለ) x መ	ሀ x(ለxመ)
5	7	9		
	8	10	400	
200	5			100,000

3. የማባዛት ባህሪያትን በመጠቀም የሚከተሉትን አስሉ።

ሀ.  $25 \times 8 \times 2$

ለ.  $2 \times 37 \times 5$

ሐ.  $25 \times 2 \times 4 \times 5$

4. ክፍት ቦታውን ሙሉ።

ሀ.  $746 \times 127 = 127 \times \underline{\hspace{2cm}}$

ለ.  $\underline{\hspace{2cm}} \times 644 = 644 \times 200$

ሐ.  $33 \times \underline{\hspace{2cm}} \times 26 = 33 \times 26 \times 18$

መ.  $65 \times 10 \times 53 = \underline{\hspace{2cm}} \times 53$

ሙሉ ቁጥሮችን በባለ አንድና በባለ ሁለት ሆሄያት ማባዛት ተምራችኋል። የተማራችሁትን መሠረት በማድረግ የቃላት ፕሮብሌሞችን መፍታት ትችላላችሁ።

**መልመጃ 2ሰ**

ከዚህ ቦታ ለቀረቡት የቃላት ፕሮብሌሞች መፍትሔ ፈልጉ።

1. በአንድ ት/ቤት የሚገኙ 750 ተማሪዎች እያንዳንዳቸው ስምንት፣ ስምንት ችግኞችን ተክሉ። ተማሪዎቹ በጠቅላላ ስንት ችግኞችን ተክሉ?



ችግኞች

2. የወ/ሮ ሀሊማ የአንድ ወር ደምዘ 2500 ብር ነው። ወ/ሮ ሀሊማ በአንድ አመት የሚከፈላቸው ስንት ብር ይሆናል?



የውሀ መያዣ

3. አንድ የውሀ መያዣ 500 ሊትር ውሀ ይይዛል። 15 ተመሳሳይ የውሀ መያዣዎች ስንት ሊትር ውሀ ይይዛሉ?

4. አንድ የቡና ነጋዴ በየቀኑ 2500 ኪ.ግራም ቡና ይሸጣል። ነጋዴው በ20 ቀን ስንት ኪ.ግራም ቡና ይሸጣል?

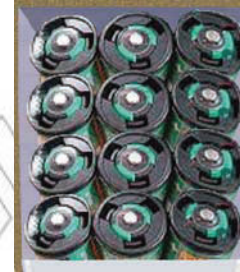


ቡና

5. አንድ ቤተ-መጻሕፍት 25 መደርደሪያዎች አሉት። በእያንዳንዱ መደርደሪያ 175 መጽሐፍቶች አሉ። ቤተ-መጽሐፍቱ በጠቅላላው ስንት መጻሕፍቶች አሉት?



6. አንድ ካርቶን 144 ባትሪ ድንጋዮችን ይዟል። 36 ተመሳሳይ ካርቶኖች ስንት ባትሪ ድንጋዮችን ይይዛሉ?



ባትሪ ድንጋዮች

7. አንድ የቤት ክዳን ቆርቆሮ የሚያመርት ፋብሪካ በየቀኑ 976 ቆርቆሮዎችን ያመርታል። ፋብሪካው በ30 ቀን ስንት ቆርቆሮዎችን ያመርታል?



የቤት ክዳን ቆርቆሮ

8. የአንድ ቴሌቪዥን ዋጋ 4500 ብር ቢሆን፤ የ20 ቴሌቪዥኖች ዋጋ ስንት ብር ይሆናል?



ቴሌቪዥን

9. በአንድ ት/ቤት ውስጥ 6 ዓይነት ክበቦች አሉ። በእያንዳንዱ ክበብ ውስጥ 45 ተማሪዎች ቢኖሩና እያንዳንዱ የክበብ አባላት በዓመት 37 ብር ለክበባቱ ማጠናከሪያ ቢያዋጡ፡-

- ሀ. በት/ቤቱ ክበቦች አባል የሆኑ ተማሪዎች ብዛት ስንት ነው?
- ለ. የአንድ ክበብ አባላት ያዋጡት የገንዘብ መጠን ስንት ነው?
- ሐ. በአጠቃላይ ለክበቦቹ ማጠናከሪያ የተዋጣው ገንዘብ ስንት ነው?

10. አቶ ደረጀ በየወሩ 280 ብር ይቆጥባል። አቶ ደረጀ በ5 አመት ስንት ብር ይቆጥባል?

## 2.3 እስከ 1,000,000 ያሉ ሙሉ ቁጥሮችን በባለ አንድ ሆሄ ሙሉ ቁጥርና በ10 ማካፈል

የማካፈል ፅንሰ ሀሳብን በ2ኛ እና 3ኛ ክፍል ተምራችኋል። የተማራችሁትን መሠረት በማድረግ በዚህ ክፍል ከባለ 4 እስከ ባለ 6 ሆሄያት ያሏቸው ሙሉ ቁጥሮችን በባለ አንድ ሆሄ ቁጥር ማካፈል (ያለቀሪና በቀሪ) ትማራላችሁ መጀመሪያ ያለቀሪ የሚካፈሉትን ቀጥሎ ደግሞ በቀሪ የሚካፈሉትን ትማራላችሁ።

### ተግባር 2.7

ጥንድ ጥንድ በመሆን የሚከተሉትን ጥያቄዎች ሰሩ።

- 4 ልጆች አባታቸው የሰጣቸውን 100 ብር እኩል ቢከፋፈሉ፤ ለእያንዳንዳቸው ስንት ስንት ብር ይደርሳቸዋል?
- አንድ ባለሀብት 125 የእግር ኳሶችን ገዝቶ ለ5 ክለቦች እኩል አከፋፈለ። አንዱ ክለብ ስንት ኳሶች ደረሱት?

ማካፈል አንድ ቁጥር በሌላ ቁጥር ውስጥ ምን ያህል ጊዜ እንደሚገኝ የሚገልፅ መሠረታዊ ስሌት ነው።

**ምሳሌ 2.10**  $54 \div 6 = 9$  ማለት 6 በ 54 ውስጥ 9 ጊዜ ይገኛል ማለት ነው።

### ማስታወሻ

ባለ 4 ሆሄ ሙሉ ቁጥርን ለባለ 1 ሆሄ ቁጥር የማካፈል አሰራር ባለ 3 ሆሄ ሙሉ ቁጥር ለባለ 1 ሆሄ ሙሉ ቁጥር ማካፈል አሰራርን የተከተለ ነው።

**ምሳሌ 2.11** 9822 ስ6 ስካፍሉ።

$$\begin{array}{r}
 1637 \\
 6 \overline{) 9822} \\
 \underline{- 6} \phantom{00} \\
 38 \phantom{00} \\
 \underline{- 36} \phantom{00} \\
 22 \phantom{00} \\
 \underline{- 18} \phantom{00} \\
 42 \phantom{00} \\
 \underline{- 42} \phantom{00} \\
 00
 \end{array}$$

ስለዚህ  $9822 \div 6 = 1637$

ባለ 5 ሆሄ ሙሉ ቁጥርንና ባለ 6 ሆሄ ሙሉ ቁጥርን ለባለ 1 ሆሄ ቁጥር የማካፈል አሰራር ከላይ በቀረበው ምሳሌ አሰራር መሠረት ይሰራል።

**መልመጃ 2ኛ**

1. ክፍት ቦታዎችን ሙሉ።

ሀ.  $1984 \div 2 = \underline{\hspace{2cm}}$

ለ.  $1791 \div 3 = \underline{\hspace{2cm}}$

ሐ.  $3452 \div 4 = \underline{\hspace{2cm}}$

መ.  $3450 \div 5 = \underline{\hspace{2cm}}$

ሠ.  $1554 \div 6 = \underline{\hspace{2cm}}$

ረ.  $6895 \div 7 = \underline{\hspace{2cm}}$

ሰ.  $5248 \div 8 = \underline{\hspace{2cm}}$

ሸ.  $7857 \div 9 = \underline{\hspace{2cm}}$

2. የሚከተሉትን ቁጥሮች አካፍሉ።

ሀ.  $24,326 \div 2$

ለ.  $383,433 \div 3$

ሠ.  $216,162 \div 6$

ሐ.  $542,136 \div 4$

መ.  $213,525 \div 5$

3. ሦስት ጠንካራ አርሶ አደሮች በጋራ በመስኖ ያመረቱትን ሽንኩርት 27,000 ብር ሸጡ። ገንዘቡን እኩል ቢከፋፈሉ የአንዱ አርሶ አደር ድርሻ ስንት ብር ይሆናል?

ቀሪ ያለው የማካፈል አሰራር ቀሪ ከሌለው የማካፈል አሰራር ጋር ተመሳሳይ ነው። በመጨረሻ ተቀንሶ የሚገኘው ቁጥር ከአካፋዩ ካነሰ ቀሪ ይባላል።

**ምሳሌ 2.11** የሚከተለውን አካፍሉ። ድርሻና ቀሪውን አመልክቱ።

$67247 \div 5$

**መፍትሔ፦**

$$\begin{array}{r}
 13449 \\
 5 \overline{) 67247} \\
 \underline{-5} \phantom{00000} \\
 17 \phantom{00000} \\
 \underline{-15} \phantom{00000} \\
 22 \phantom{00000} \\
 \underline{-20} \phantom{00000} \\
 24 \phantom{00000} \\
 \underline{-20} \phantom{00000} \\
 47 \phantom{00000} \\
 \underline{-45} \phantom{00000} \\
 2
 \end{array}$$

ስለዚህ  $67247 \div 5 = 13449$  ቀሪ 2 ። በመሆኑም ድርሻ = 13449 እና ቀሪ = 2

## መልመሻ 2ቀ

የሚከተሉትን ክፍት ቦታዎች ሙሉ::

ሀ.  $6747 \div 5$

ድርሻ = \_\_\_\_\_ እና ቀሪ = \_\_\_\_\_

ሐ.  $49369 \div 3$

ድርሻ = \_\_\_\_\_ እና ቀሪ = \_\_\_\_\_

ሠ.  $86343 \div 9$

ድርሻ = \_\_\_\_\_ እና ቀሪ = \_\_\_\_\_

ለ.  $15437 \div 2$

ድርሻ = \_\_\_\_\_ እና ቀሪ = \_\_\_\_\_

መ.  $32537 \div 4$

ድርሻ = \_\_\_\_\_ እና ቀሪ = \_\_\_\_\_

ረ.  $51845 \div 6$

ድርሻ = \_\_\_\_\_ እና ቀሪ = \_\_\_\_\_

### ማስታወሻ

1. ሀ፣ ለ እና መ ሙሉ ቁጥሮች ሆነው ለ  $\neq 0$  ቢሆንና

$U \div \Lambda = \text{መ}$  ማለት  $U = \text{መ} \times \Lambda$  ማለት ነው። “ሀ” ተካፋይ፣ “ለ” አካፋይ እና “መ” ድርሻ ይባላል።

ስለዚህ ተካፋይ = ድርሻ  $\times$  አካፋይ

2. “ሀ”ን ለ “ለ” አካፍለን ድርሻው “መ” ቢሆንና ቀሪው ደግሞ ሌላ ሙሉ ቁጥር “ቀ” ቢሆን

$U \div \Lambda = \text{መ}$  ቀሪ ቀ ከሆነ

$U = \text{መ} \times \Lambda + \text{ቀ}$  ይሆናል

ስለዚህ ተካፋይ = ድርሻ  $\times$  አካፋይ + ቀሪ

በማካፈል የሚገኘው ውጤት በማባዛት ይረጋገጣል። በመሆኑም ማካፈል የማባዛት ግልብጥ ስሌት ነው ይባላል።

ከማካፈል ጋር የተያያዙ የቃላት ፕሮብሌሞችን መፍታት

### ተግባር 2.8

የሚከተሉትን ጥያቄዎች በግል ሥሩ::

1. 124 የበቆሎ እሾቶችን 4 ሰዎች እኩል ቢከፋፈሉ:: እያንዳንዳቸው ስንት ስንት የበቆሎ እሾቶች ይደርሳቸዋል?

2. 225 ብር ለ 5 ልጆች እኩል ቢከፋፈል እያንዳንዳቸው ስንት ስንት ብር ይደርሳቸዋል?



3. የግብርና ቢሮ 168 የውሃ መሳቢያ ሞተሮችን ለ7 ወረዳዎች እኩል አከፋፈለ። ለአንዱ ወረዳ ስንት የውሃ መሳቢያ ሞተሮች ደረሱት?

በሌሎች ስሌቶች አማካኝነት የሚፈቱ የቃላት ፕሮብሌሞችን ለመፍታት የተከተላችኋቸውን የአሰራር መንገዶች በማካፈል ጊዜም ትጠቀማላችሁ።

1. ፕሮብሌሙን ደጋግሞ ማንበብና መረዳት
2. ተገቢውን ሂሳባዊ አረፍተ ነገር መጻፍ
3. የተፃፈውን ሂሳባዊ አረፍተ ነገር መስራትና መልስ ማግኘት
4. የተገኘውን መልስ ማረጋገጥ።

**ምሳሌ 2.12** ስድስት አርሶ አደሮች በጋራ ያመረቱትን 138 ኩንታል በርበሬ እኩል ቢከፋፈሉ የአንዱ አርሶ አደር ድርሻ ስንት ኩንታል በርበሬ ይሆናል?

✓ መፍትሔ

የተሰጠ:- 138 ኩንታል በርበሬ፣ 6 አርሶ አደሮች

የሚፈለግ:- የአንዱ አርሶ አደር ድርሻ

መልሱን ለማግኘት:- 138 ለ 6 ማካፈል

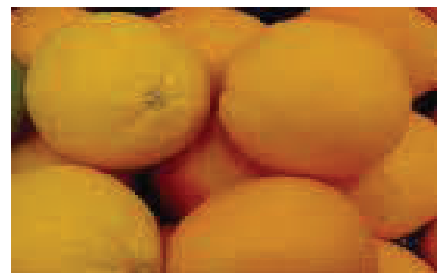
$$138 \div 6 = 23$$

የአንዱ አርሶ አደር ድርሻ 23 ኩንታል በርበሬ ነው። ምክንያቱም  $23 \times 6 = 138$  በመሆኑ።

**መልመጃ 2በ**

ለሚከተሉት የቃላት ፕሮብሌሞች መፍትሔ ፈልጉ።

1. 7242 ብርቱካኖች በ 6 ሳጥኖች እኩል ቢታሸጉ፣ እያንዳንዱ ሳጥን ስንት ስንት ብርቱካኖችን ይይዛል?



ብርቱካኖች

2. የ5 እግር ኳሶች ዋጋ 1300 ብር ነው። የአንዱ እግር ኳስ ዋጋ ስንት ብር ይሆናል?



የእግር ኳሶች

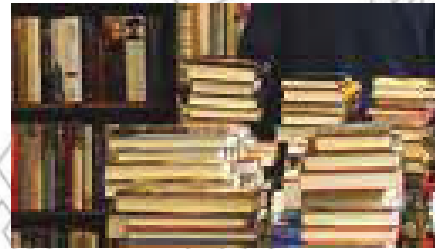


3. በአንድ የችግኝ መደብ 10 ችግኞችን ብቻ መትከል ይቻላል። 4500 ችግኞችን ለመትከል ስንት የችግኝ መደቦች ያስፈልጋሉ?



ችግኞች

4. 84,375 መጽሐፎች ለ9 ትምህርት ቤቶች እኩል ቢከፋፈሉ፤ ለእያንዳንዱ ትምህርት ቤት ስንት ስንት መጽሐፎች ይደርሱታል?



መጽሐፍት

5. የወ/ሮ ትዕግስት የአራት ወር ደምዛቸው 28,800 ብር ነው። የአንድ ወር ደመወዛቸው ስንት ይሆናል?

6. አንድ የከብት ነጋዴ 8 የደለቡ በሬዎችን በ52,000 ብር ሸጠ። የሁሉም በሬዎች ዋጋ አንድ አይነት ቢሆን፤ የአንዱ በሬ ዋጋ ስንት ብር ነው?



በሬዎች

### የምዕራፍ ሁለት ማጠቃለያ

- ሦስት ሙሉ ቁጥሮች ሆኖ ለ እና መ

$U + \Lambda = \text{መ ቢሆን}$

U እና ለ ደማሪዎች ይባላሉ፤ መ ደግሞ ድምር ይባላል

- ለሦስት ሙሉ ቁጥሮች ሰ፣ ሸ እና ቀ፤ ሰ - ሸ = ቀ በሚለው ውስጥ “ሰ” ዋና፣ “ሸ” ተቀናሽ እና “ቀ” ልዩነት ይባላሉ።

- ለሦስት ሙሉ ቁጥሮች ሰ፣ ሸ እና ቀ፤ ሰ - ሸ = ቀ እውነት ከሆነ፡- ሰ = ቀ + ሸ ምንጊዜም እውነት ይሆናል። ይህ ማለት የመቀነስ ውጤት በመደመር ይረጋገጣል ማለት ነው።

- U እና ለ ሁለት ሙሉ ቁጥሮች ቢሆኑ፤  $U + \Lambda = \Lambda + U$  የተደማሪዎች የቦታ መቀያየር በመልሱ ላይ ለውጥ አያመጣም። ይህም የመደመር የቅይዘት ባህሪ ይባላል።

- ለማንኛውም ሦስት ሙሉ ቁጥሮች ሆኖ ለ እና መ  $(U + \Lambda) + \text{መ} = U + (\Lambda + \text{መ})$  የቅንፍ የቦታ ለውጥ የመደመር ውጤቱን አይለውጠውም። ይህ እኩልነት የመደመር የተጣማጅነት ባህሪ ይባላል።

- መቀነስ በሙሉ ቁጥሮች ላይ የቅይዘት ባህሪ የለውም።

- ሙሉ ቁጥሮችን ማባዛት አንድ አይነት ተደማሪዎችን በአጭር መንገድ የመደመር አሰራር ነው።

- ሆኖ ለ እና መ ሙሉ ቁጥሮች ቢሆኑ፤  $U \times \Lambda = \text{መ}$  በሚለው ውስጥ “U” እና “Λ” አብዥኖች ሲሆኑ፤ መ ደግሞ ብዜት ይባላል።

ለማንኛውም ሦስት ሙሉ ቁጥሮች ሆኖ ለ እና መ  $(U \times \Lambda) \times \text{መ} = U \times (\Lambda \times \text{መ})$  እውነት ነው።

- የቅንፎች የቦታ መቀያየር የማባዛት ውጤቱን አይለውጠውም። ይህ ባህሪ የማባዛት የቅይዘት ባህሪ ይባላል።

- ለሦስት ሙሉ ቁጥሮች ሆኖ ለ እና መ (ለ ከዜሮ የተለየ ሙሉ ቁጥር)፡-  $U \div \Lambda = \text{መ}$  እውነት ከሆነ  $U = \text{መ} \times \Lambda$  የሚለው ምንጊዜም እውነት ይሆናል። “U” ተካፋይ፣ “Λ” አካፋይ እና “መ” ድርሻ ይባላሉ።

- “U”ን ለ “Λ” በማካፈል ድርሻ “መ” እና ቀሪ “ቀ” ቢገኝ  $U = \text{መ} \times \Lambda + \text{ቀ}$  እውነት ነው።



## የምዕራፍ ሁለት ማጠቃለያ መልመጃ

1. የሚከተሉትን ቁጥሮች አስሉ።

$$\text{ሀ. } \begin{array}{r} +5487 \\ \underline{2576} \end{array}$$

$$\text{ለ. } \begin{array}{r} +6579 \\ \underline{4238} \end{array}$$

$$\text{ሐ. } \begin{array}{r} +53748 \\ \underline{54278} \end{array}$$

$$\text{መ. } \begin{array}{r} +64835 \\ \underline{46387} \end{array}$$

$$\text{ሠ. } \begin{array}{r} -65763 \\ \underline{24764} \end{array}$$

$$\text{ረ. } \begin{array}{r} -74392 \\ \underline{50486} \end{array}$$

$$\text{ሰ. } \begin{array}{r} -20086 \\ \underline{19677} \end{array}$$

2. የሁለት ሙሉ ቁጥሮች ልዩነት 89742 እና ዋናው 90,000 ቢሆን፤ ተቀናሹ ስንት ይሆናል?

3. ክፍት ቦታዎችን ሙሉ።

ሀ.  $539 \times \underline{\hspace{2cm}} = 1617$

መ.  $(89 \times 7) \times 3 = \underline{\hspace{2cm}} \times (7 \times 3)$

ለ.  $\underline{\hspace{2cm}} \times 715 = 0$

ሠ.  $0 \div 54 = \underline{\hspace{2cm}}$

ሐ.  $723 \times \underline{\hspace{2cm}} = 56 \times 723$

ረ.  $30,000 \div \underline{\hspace{2cm}} = 300$

4. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ተካፋዩን ፈልጉ።

ሀ. አካፋይ = 15፣ ድርሻ = 34 እና ቀሪ = 3

ለ. አካፋይ = 27፣ ድርሻ = 45 እና ቀሪ = 7

ሐ. አካፋይ = 36፣ ድርሻ = 54 እና ቀሪ = 13

5. የአንድ ኩንታል ሰሊጥ ዋጋ 2500 ብር ቢሆን፤ የ50 ኩንታል ሰሊጥ ዋጋ ስንት ብር ይሆናል?

6. 7525 ኪ.ግራም ስንዴ ለ25 አርሶ አደሮች እኩል ቢከፋፈል፤ ለአንዱ አርሶ አደር ስንት ኪ.ግራም ስንዴ ይደርስዋል?

